

کتاب «مفتاح الفلاح» نشانگر تقید و التزام دینی شیخ بهایی است

یکی از ویژگی‌های بارز شیخ بهایی نسبت به همگنان خود، تقید و التزام دینی او در عین تبحر در علوم مختلف زمانه است و تألیف کتاب «مفتاح الفلاح» که یکی از کتاب‌های ادعیه بسیار عالی است، بهترین شاهد بر این مطلب است.

یکی از ویژگی‌های بارز شیخ بهایی نسبت به همگنان خود، تقید و التزام دینی او در عین تبحر در علوم مختلف زمانه است و تألیف کتاب «مفتاح الفلاح» که یکی از کتاب‌های ادعیه بسیار عالی است، بهترین شاهد بر این مطلب است.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد بهشتی عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
حجت‌الاسلام والمسلمین محمد بهشتی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) درباره شخصیت شیخ بهایی اظهار کرد: شیخ بهایی (رحمة الله علیه) از علمای ذوفنونی است که در علوم مختلف از جمله در فقه، اصول، فلسفه، عرفان، ادبیات، هیئت، حساب، علوم غریبه، تبحر ویژه‌ای داشته است.

وی افزود: این بزرگوار چند ویژگی بارز دارد که شاید بتوان گفت که از جهت آن خصوصیات منحصر به فرد بوده است: نخست آن که وی از علوم خود به نحو احسن استفاده کرده و در این استفاده، برای آن که حکومت صفویه را جهت داده و به مسیر درست برگردانده و هدایتش کند، از امکانات دانش خود به خوبی استفاده کرد و بسیاری از نتایج و فراورده‌های علمی ایشان اکنون در اصفهان (از معماری گرفته تا تقسیم آب زاینده‌رود) مشهود است.

عضو گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ادامه داد: نکته دومی قابل ذکر درباره شیخ بهایی تقید و التزام دینی اوست که او را از بسیاری از همگنان دینی خود ممتاز می‌کند. ایشان کسی بود که کتاب «مفتاح الفلاح» را تدوین کرد که یکی از کتابهای ادعیه بسیار عالی است که طبق بیان آیت‌الله حسن‌زاده آملی در مقدمه این کتاب، این اثر زمانی تدوین شده که ایشان در سفر بوده و احدی از آن کتاب خبر نداشته است.

وی در ادامه این مطلب بیان کرد: در این بین کسی دنبال کتاب دعایی می‌گشته که اگر بدان عمل کند، به کمال و مراتب عالی معنوی برسد. حضرت ولی‌عصر (عج) در یک مکاشفه و رؤیای صادقه‌ای به شیخ می‌گوید که اگر به مطالب کتاب مفتاح الفلاح عمل کند، به کمال می‌رسد. سپس آن عالم بزرگوار هرچه جست‌وجو می‌کند، چنین کتابی نمی‌یابد، تا این که شیخ بهایی از سفر بازمی‌آید و او این خبر را به شیخ می‌دهد.

حجت‌الاسلام بهشتی اضافه کرد: شیخ هنگام شنیدن این خبر می‌گردد و متعجبانه می‌گوید که من این کتاب را در سفر نگاشته‌ام و احدی از آن خبر ندارد، شما از کجا نام این کتاب را می‌دانید؟ پس از این گفت‌وگو شیخ بهایی متوجه می‌شود که آن کتاب مورد پذیرش حضرت صاحب‌الامر و الزمان (عج) قرار گرفته است. این امر نشان می‌دهد که التزام دینی شیخ بهایی تا آنجا است که ایشان کتاب دعا (آن هم کتاب دعای مقبول) نگاشته است.

شاگرد آیت‌الله العظمی جوادى در تشریح دیگر خصوصیات شخصیت شیخ بهایی گفت: سومین خصوصیت جناب شیخ بهایی آن است که وی در هدایت و ارشاد مردم به سوی مسیر صحیح قرار دهد، ید طولایی داشته است. صحبت‌های ایشان فوق‌العاده بوده و غیر از آن که شاگردانی داشته، در ارتباط با مردم و معاشرت با آنها بسیار نقش فعالی داشته است.

وی با بیان این که جامعیت و تبحر ایشان در علوم مختلف مخصوصاً در برخی از علوم که دیگران چندان در آن زمینه کار نکرده بودند، زبانزد بوده است، افزود: برای نمونه ایشان کتابی در حساب با عنوان «خلاصة الحساب» دارند که در آنجا مباحث ریاضیات را پی گرفته‌اند که به گفته آیت‌الله حسن‌زاده برخی از فرمول‌های ریاضی که ایشان مطرح کرده‌اند، تا سالیان سال مبهم بوده و حل آن فرمول‌ها و معادلات برای کسی ممکن نبوده است.

یادآور می‌شود، «#بهاءالدین محمدبن حسین عاملی»، معروف به شیخ بهائی، دانشمند نامدار قرن دهم و یازدهم هجری است که در دانش‌های گوناگون اعم از فلسفه، منطق، هیئت و ریاضیات و... تبحر داشته است. در حدود 95 کتاب و رساله از او در ادبیات، سیاست، حدیث، ریاضی، اخلاق، نجوم، عرفان، فقه، تفسیر، حدیث، مهندسی و هنر بر جای مانده است.

شیخ فقه و اصول، تفسیر، حدیث و ادبیات عرب را نزد پدرش شیخ عزالدین حسین عاملی، منطق و کلام و معانی و بیان و ادبیات عرب را نزد عبدالله بن شهاب‌الدین حسین یزدی معروف به ملاعبدالله یزدی، ریاضی، کلام و فلسفه را از مولانا افضل قاینی مدرس فیض کاشانی فرا گرفت. شیخ بهائی طب را از حکیم عمادالدین محمود، طبیب ویژه شاه طهماسب و مشهورترین پزشک ایران در آن دوره، صحیح بخاری را نزد ابی‌الطیف مقدسی فرا گرفت. همچنین نقل است نزد ملا محمدباقر یزدی مؤلف کتاب «#مطالع‌الانوار» که از ریاضی‌دانان عصر خود بوده نیز درس خوانده است.

تعداد کثیری از دانشوران نامی قرن یازدهم نزد وی تحصیل کرده‌اند که از این دسته می‌توان به ملامحمدمحسن بن مرتضی‌بن محمود فیض کاشانی، سیدمیرزا رفیع‌الدین محمدبن حیدر حسینی طباطبایی نائینی، ملامحمدتقی‌بن مقصود علی مجلسی، معروف به مجلسی اول، صدرالدین محمدبن ابراهیم شیرازی، معروف به ملاصدرا، حکیم مشهور قرن یازدهم و ملامحمدباقر بن محمد مؤمن خراسانی سبزواری، معروف به محقق سبزواری، شیخ‌الاسلام اصفهان اشاره کرد.

شیخ بهایی در زمینه علم تفسیر قرآن نیز آثاری از خود به جای گذاشته که از جمله آنها می‌توان به عروة‌الوثقی (شامل تفسیر سوره حمد) عین‌الحیة، شرح تفسیر بیضاوی، حاشیه بر تفسیر بیضاوی، حل حروف‌القرآن، حواشی تفسیر کشاف و مشرق‌الشمسین و اکسیرالسعادتین اشاره کرد.

شیخ همچنین در زمینه دانش حدیث نیز اطلاعاتی گسترده داشت و در نشر و آموزش حدیث و دفاع از افکار و اندیشه‌های معصومین(ع) کوشا بود. از جمله آثار وی در این حوزه می‌توان به حبل‌المتین، شرح من لا یحضره الفقیه، حاشیه من لا یحضره الفقیه، اربعین حدیث، حدائق الصالحین و شرح اربعین اشاره کرد.